

"ממעייין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

העוה"ז והגלות דומים ל"לילה" – שמטעה ומסתיר אך מרומם ומגדל

שיראה המכשולות שבדרכי העולם וכו' והטעות השני, והוא קשה מן הראשון, הוא: שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים, עכ"ד. רואים אנו בדברי המסילת ישרים, כי אף העולם הזה במהותו הינו 'לילה', וכי 'הלילה' שהוא העולם הזה, גורם לבי' טעויות: שמסתיר – מלראות המכשולות. ומטעה – עד שרואים את הרע כאילו הוא טוב. וכן הוא 'חושך הגלות' – שהוא חוסר ידיעה ובלבול הנגרם ע"י הגלות, והוא 'חושך והלילה' שמטעה ומסתיר מהאדם את האמת והבהירות, את ההסתכלות וההבחנה הנכונה על הדברים. ובאמת לכך כבר נגלה הקב"ה ליעקב אבינו 'במראות הלילה', כדי לחדד ולהבהיר עבורנו כי אף בתוך כל חשכת הגלות והעולם הזה – שורה השכינה בישראל. ושעלינו ללמוד מיעקב אבינו 'סמל הגלות', לדורנו אנו, את דרכי ההתמודדות בתוך חשכת העולם הזה ובחשכת הגלות, ובזמן של 'ואנוכי לא ידעתי' עלינו 'כן לדעת'. כי מהות חשכת הגלות והעולם הזה הוא: שמטעה ומסתיר את האמת ואת דרך החיים הנכונה. והכוונת לעבור ולצאת מן הגלות הוא: 'כן לדעת', וכך החושך שבגלות לא יטעה ולא יסתיר.

אך זאת עלינו לדעת כי בגלות אמנם 'חושך' הוא מצד אחד החסרון והנסיון שבגלות, והינו 'חושך' שמטעה ומסתיר. אך מצד שני עלינו לדעת – כי בגלות שלנו 'חושך' הוא גם האור, וכפי ש'חשכת הגלות' היא מחמת החושך שמטעה ומסתיר, כך גם דרכי העליה וההתרוממות שבגלות הם ע"י 'חושך', שמטעה ומסתיר – אך בבחינת האור שבחושך, וזאת ע"י 'הטעיה והסתרה'. כי לחושך ישנו גם משמעות אחרת, והוא: שהדרך להתעלות התעלות אמיתית היא על ידי "שקט וצניעות בלי פרסום ובלתי התגאות". וזהו צורה של 'חושך' בדרכי העליה. ועלינו לדעת ולהכיר את המעלה והאור אשר ב'חושך' – את דרכי ההתעלות והרוממות, בחושך שהננו נמצאים בו, בגלות.

אכן ראינו כי כך היתה דרכו של יעקב אבינו לפני שנכנס לבית לבן, שהכין את עצמו היטב לכל הנסיונות שבבית לבן – בכך ש"נטמן י"ד שנה בבית שם ועבר". ועל תקופה זו אין התורה מציינת או מתעדת מה היו קורותיו של יעקב במהלך שנים אלו. אך דוקא הי"ד שנה ש"טמן את עצמו, הם הם היו המקור והכח לכך שיעקב אבינו הצליח לגבור על כל הנסיונות שליוו אותו, במהלך חייו – בכלל, ובבית לבן – בפרט. כי כך ראינו גם אצל גדולי הדורות, שדוקא הבניה והגדלות האמיתית שבה הם גדלו ונבנו היתה ע"י ש"טמנו את עצמם – בלא פרסום ובלא הכרה. רק כך גדלו ועמדו במשך השנים להיות ממאורי וגדולי הדור. וזה בשבילנו 'מעשה אבות סימן לבנים' איך נתגבר גם אנחנו על הנסיונות והקשיים שבגלות ובעולם הזה, עד ש'חושך' העולם הזה לא יטעה ולא יסתיר. כי ע"י ה'נטמן' מגיעים ל"ידיעה העמוקה שמאירה את החושך והעלטה", שבמהות הגלות והעולם הזה.

"ויחלוס והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוהים עולים ויורדים בו. [כ"ח יב – יג]

המשך חכמה מביא בפרשת ויגש, על הפסוק "ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב", וז"ל: "הנה אצל אברהם ויצחק לא מצאנו זה, רק ביעקב כאן, ובויצא. היינו מפני שהיה מוכן לצאת לחו"ל לגור, לכן בא אליו התגלות אלקות בלילה – להראות שאף בלילה בחשכת הגלות שורה השכינה בישראל כמו שאמרנו: 'גלו לבלב שכינה עמהם'. ולזה אברהם תיקן תפילת שחרית, ויצחק מנחה, ויעקב ערבית וכו' שבזמן שהם בצרה ובחשכת לילה – 'ישגבך אלוקי יעקב', שנגלה אליו בלילה", עכ"ד. מבואר בדברי המשך חכמה, כי דוקא אצל יעקב אבינו ראינו שהקב"ה נגלה אליו בלילה, והסיבה לכך היא: כי "היה מוכן לצאת לחו"ל לגור" – **מכל האבות, יעקב היה היחיד שהיה מוכן לגור בחו"ל. לכך יעקב היה ל'סמל הגלות' עבורנו, כי החלק של יעקב ב"מעשה אבות סימן לבנים" היה להכניס גלות, ולהראות לעם ישראל – צאצאיו, איך לעבור את 'חושך הגלות', ועוד לצאת מזה ברמה רוחנית גבוהה. ולכך נגלה הקב"ה ליעקב דוקא בלילה, כי ה'לילה' הוא מהות של ה'גלות', ובא הקב"ה לגלות לנו לדורות שאף בתוך חשכת הגלות – בתוך כל הצרות והרדיפות, עדיין – 'גלו לבלב שכינה עמהם', השכינה לא תעזוב את עם ישראל והיא תמשיך להתחזק ולשרות בתוכו.**

ואכן ראינו ללמוד מיעקב אבינו – 'סמל הגלות', גם את דרכי ההתמודדות ב-'חשכת הגלות'. כי הרי מצאנו אצל יעקב אבינו שהשאר לנו 'מעשה אבות סימן לבנים'. שכשיעקב מתעורר מ'מראות הלילה', הוא קורא ואומר: "אכן יש אלוקים במקום הזה, ואנוכי לא ידעתי" – שהסממן העיקרי של הגלות הוא: 'ואנוכי לא ידעתי' – לא שמתו לב, שזהו החוסר ידיעה והבלבול שנגרם ע"י הגלות, ע"י הרדיפות והגזרות. ואכן אין ביטוי יותר מורגל בפייהם של הדור השב לחיק אבותיו – 'בעלי התשובה', מהביטוי של יעקב אבינו 'ואנוכי לא ידעתי' – לא ידעתי על שבת, לא ידעתי על התורה וכו', כי במשפט זה טמון כל השורש לחשכת הגלות – וממילא גם דרכי ההתמודדות לכך. ובמקום להיות במצב של 'לא ידעתי', עלינו 'כן לדעת', ולשים לב על דרכינו, ולעשות את כל מעשינו מתוך שיקול דעת והבנה.

במסילת ישרים (פרק ג) מביא בעניין הדומה לזה, וז"ל: "תשת חושך ויהי לילה" – זה העולם הזה שדומה ללילה. והבן כמה נפלא המאמר האמיתי הזה למי שמעמיק להבין בו: כי הנה חושך הלילה שני מיני טעויות אפשר לו שיגרם לעין האדם – או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד. כן חומריות וגשמיות העולם הזה – הנה הוא חושך הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות: האחת, אינו מניח לו

הקוצקער רבי'א ביאר על מה שכתוב בפסוק בתהילים: "אענך בסתר רעם". שהקב"ה אומר לאדם המתפלל ומבקש שתענה תפילתו, ש'אענך' הוא יענה לו, אבל מתי 'אענך'?! כשזה יהיה 'בסתר רעם' – כשכל התפילה והעבודה של האדם תהיה 'בסתר', אז הקב"ה מיד יענה לתפילותיו ובקשותיו. ועל האדם לדאוג שיהיה 'רעם', אבל ש'הרעמים יהיו בסתר'.

כן מצאנו עוד כדברים הללו, שבכל שנה כשאנו אומרים את ה'הושענות' אחת הבקשות שאנו מבקשים היא: "הושע נא דביר המוצנע". שהקב"ה יושיע ויבנה את 'דביר המוצנע' – את בית המקדש. והנה אנו מזכירים את בית המקדש בכינויים רבים, ולכל כינוי יש ענין מיוחד הרמוז בו. וענינו של כינוי זה - 'דביר המוצנע', הוא: שמצד אחד בית המקדש הרי הוא "דביר", מפואר ומהודר. אך מצד שני הוא עדיין "מוצנע", אין הפאר הכביר הזה נחלת הכל, או משהו חיצוני בלבד, אלא הוא "מוצנע". כי ענינו של 'פאר הדביר' הוא: פאר והוד פנימי של 'מוצנע', ובזכות זו אנו מבקשים להיושע. ואכן ידועים ומפורסמים דברי "נפש החיים" (בשער א') "כי כל אדם ואדם הוא כנגד המשכן" - הרי לנו כי בכל אדם שיתקיים בו מקדש קטן, ואם כן גם עליו להיות דומה לזה בבחינת 'דביר המוצנע' - שכל הליכותיו והנהגותיו יהיו בבחינת מקדש ה' ומשכן לשכינה, ומתוך הצנע לכת. כי מצד אחד על האדם להיות 'דביר' - מגדל מפואר ורב ממדים, אך מצד שני עליו גם לזכור ולדאוג להיות 'מוצנע' - להתנהל מתוך צנעה מופלגת ולא מתוך רעש ופרסום. וכך זוכה האדם להשפיע את מאור התורה הקדושה על כל הארץ. להאיר את 'חשכת הגלות' וערפול הדעת, וזה ע"י השתמשות ב'חושך' לצד הטוב, כדי להאיר את ה'גלות', מתוך צניעות וענוה, בלי פרסום ורעש מיותר.

בתוך "חשכת הגלות והעולם הזה" עלינו לדעת, כי הגלות הוא 'חושך' שמטעה ומסתיר. ועלינו להתבונן על דרכינו ומעשינו כדי שלא נטעה או לא נראה את ה'מעשה אבות סימן לבנים' שהשאר לנו יעקב אבינו 'סמל הגלות' שאמר: 'ואנוכי לא ידעתי', כי זוהי המהות של 'חשכת הגלות' - אי הידיעה והבלבול. ועלינו עוד לדעת - להשתמש ב'חשכת הלילה שבגלות', כי בגלות, יוכל ה'חושך' להיות גם 'האור', וכפי שהחושך מהותו הוא ש'מטעה ומסתיר', כך גם הדרך להתעלות התעלות אמיתית היא על ידי "שקט וצניעות בלי פרסום ובלי התגאות". וזהו צורה של 'חושך' בדרכי העליה. ואלו הם המעשים וההנהגות שהאירו לנו כל גדולי האומה, לאורך כל הדורות - שבנו את עצמם בשקט ובלא פרסום. וכפי שיעקב אבינו "טמן עצמו י"ד שנה", שבהם הוא בנה את אישיותו והגיע לדרגת 'יעקב אבינו'. ועלינו להכניס את האור שבחושך זה אל תוך המשכן שנמצא בתוך ליבנו ואישיותנו עד שנגיע לדרגה של 'דביר' אבל 'מוצנע'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון להודש טבת

יצא בעז"ה בשבוע פרשת ויגש

נתרם ע"י קהילת "נועם ה"

לכבוד שמחת נישואי נכדת מורנו המשגיח שלי"ט א - בת לבנו ידידנו ר' יעקב שיחי'

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, וכן לחלוקה באזורים

ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

בגמ' בסנהדרין (כד.) מובא "במחשכים הושיבני כמתי עולם - אמר ר' ירמיה זה תלמודה של בבל". רואים אנו בדברי הגמ', איך ש'תלמודו של בבל' - המשניות והגמרות המסורות לנו, נוצרו והושפעו ע"י 'במחשכים הושיבני'. כי אף היצירה המופתית הזאת של 'תלמוד בבלי', באה היא בעקבות חשכת הגלות. ומכיון שבבבל היה יותר 'גלות' מאשר ארץ ישראל, לכך עלה ונתפס ה'תלמוד בבלי' יותר.

וכן בימינו ראינו איך שבזמן השואה - בגלות שגלתה ישיבת מיר לשנחאי, היה זה 'תור הזהב' של ישיבת מיר. כי על אף שלמדו שם בתנאים תת אנושיים, בכל זאת, דוקא שם במצב הזה של גלות ו'חושך' - היה שיא הפריחה והשגשוג של ישיבת מיר, ולימוד התורה שבאותה תקופה. וכפי שהתבטאו אז - ראש הישיבה הגאון רבי חיים שמולאביץ, והגאון רבי יחזקאל לונשטיין זצ"ל: "שבשנחאי היו חמש מאות שיעורים כלליים, ושלוש מאות שיחות מוסר, ושהן היו בדרגות הגבוהות ביותר מכל זמן ומכל מקום אחר". כי דוקא בשנחאי, במצב איום ותת אנושי של חוס נורא ומחלות, ובזמן שבני הישיבה רחוקים ממשפחותיהם ודואגים לגורלם המר, דוקא אז צמחה התורה מחדש, והמשיכה להתפשט הלאה ליבשת אמריקה, לארץ ישראל, ולכל העולם כולו. ובדיוק כפי ש'חשכת גלות' בבל, הצמיחה את ה'תלמוד בבלי'.

אמר לי פעם מו"ר הגאון רבי ברוך סורוצקין זצ"ל בשם הגאון ר' ברוך בער, בקמניץ, שאמר: "א סברא וואס האט זיך נישט אויס געקאכט פערציג יאהר, איז נישט קיין סברא" - ש'סברא שלא התבשלה ארבעים שנה בבטון, זה לא סברא'. וזהו כדברינו, כי כל מעלה רוחנית או השגה בתורה זהו רק ע"י עבודה של שנים, מתוך מחשבה ויגיעה. עד שאפילו להגיד 'סברא', צריך ש'יתבשל ארבעים שנה', עם הרבה חשיבה ויגיעה.

במדרש רבה (מ"ה ד') מובא על הפסוק "ויבוא אברהם אל הגר, ותהר". וז"ל: "ר' לוי בר חיתא אמר מביאה ראשונה נתעברה וכו', אמר ר' חנינא בן פזי הקוצין הללו - לא מתנכשין ולא נרעין, מאליהן הן יוצאין ומתמרים ועולים. החיטים הללו - כמה צער וכמה יגיע עד שלא יעלו". אנו רואים בדברי המדרש, איך שהוא ממשיך את לידת ישמעאל לאמו, הגר - ל"קוצין הללו", ש'מאליהן הן יוצאין'. הם לא צריכים השקעה או טרחה מיוחדת ולכן - 'ויבוא אליה אברהם', מיד 'ותהר'. כי כדי לקבל בן כמו ישמעאל לא צריך השקעה או תפילה מיוחדת, ולכן זה מייד. אך לקבל בן כמו יצחק אבינו - זה כ'חיטים הללו' שיש הרבה 'צער ויגיעה עד שלא יעלו', צריך הרבה תפילות ויגיעות כדי לזכות לבן בדרגה כזאת של 'יצחק אבינו'. ורק אז אחרי התפילות והיגיעות 'ותהר שרה ותלד לאברהם בן לזקוניו', רק אחרי שנים של תפילות ודמעות זכה אברהם אבינו לבן, לעת זקנותו, 'למועד אשר דיבר איתו אלוקים'. ומיוסד כאן בדברי המדרש, שכדי לקבל ולהגיע למעלה רוחנית גבוהה ואמיתית, זוהי עבודה של שנים בשקט ובלא פרסום. וכל מעלה רוחנית שהאדם השיג עליו לדקדק ולבדוק: כי אם זה הגיע לאדם בקלות ובמהירות אז יש לחוש לזה, שמא אין זוהי מעלה אמיתית. אך אם היה צריך לכך דם ויזע, אות היא לכך שזוהי מעלה אמיתית וגבוהה. כי להגיע לדרגה רוחנית גבוהה בגלות ובעולם הזה, זהו דוקא אם היא לוקחת זמן, בשקט ומתוך צניעות, כי אלו הם דרכי העליה ב'חשכת הגלות', בחשכת העולם הזה והגלות.